

автомобільних подушок безпеки нового типу на експериментальній установці, в якій ключовим елементом є розроблений швидкодіючий клапан. В результаті були визначені робочі параметри клапанів, які продемонстрували їх працездатність в рамках заданих технічних вимог.

Список використаних джерел

1. David S. Breed, Nina F. Yurchenko, Pavlo M. Vynogradsky, Konstantin N. Kuzmenko, Yuriy A. Paramonov, *Advanced aerodynamic system for airbag inflation*, Proceedings Int. Conf. on Advances in Automotive Engineering (ICAAE18), http://www.i-asem.org/publication_conf/structures18/12.ICAAE18/XH3A.1.AE1761_4762F3.pdf, 2018 Incheon, Korea, August 27 – 31.
2. David Breed, Shawe Zhang, Nina Yurchenko, Gennadiy Voropaiev, Nataliya Rozumnyuk, Pavlo Vynogradsky, Kostyantyn Kuzmenko. *Toward autonomous vehicles: basic aerodynamic background for novel airbag inflation system*. Proc. 14th Int. Symp. on Sophisticated Car Safety Systems, Mannheim, Germany, 2018, Nov. 26-28, 17 pp.
3. Е.Я.Соколов, Н.М.Зингер, *Струйные аппараты*, 3-е издание переработанное, Москва Энергоатомиздат 1989.
4. Т.В. Евсеева, В.Л. Кисель, А.А. Назаренко, В.А. Тимофеев, *Fast-acting control valve*, Patent RU27849U1.
5. Sergei Esakov, Sergei Yurkin, *Method of bringing to readiness an inflatable airbag of safety device, (embodiments), safety device for a vehicle (embodiments), valve device*. Patent US20040169359A1, Pub. No.: US 2004/0169359 A1.
6. Isakov S. Nicolaevich, Isakov I. Nicolaevich, Yurkin S. Vasilievich, *Pneumatic launcher*, Patent US5450839A, Patent Number: 5,450,839, Date of patent: Sep. 19, 1995.

Автори висловлюють подяку Д-ру Девіду Бриду (Міжнародні Автомобільні Технології, ATI, USA) за постійний інтерес та фінансову підтримку досліджень.

УДК 532.52

Мамедов А. Н. огли, Коваль О. Д., к.т.н., доц., Карашук Я. Ф.
КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МАГНІТНОГО ПОЛЯ НА ЛАМІНАРНУ ТЕЧІЮ В'ЯЗКОЇ РІДИНИ

Анотація. Робота присвячена проблемі гідродинаміки електропровідної рідини в постійному магнітному полі, що діє перпендикулярно вектору швидкості.

Проведено аналіз впливу поперечного магнітного поля на поведінку електропровідної в'язкої рідини в каналі.

Експерименти проведено з використанням магнітних пластин із заданою величиною магнітного поля, що дозволило розглянути умови взаємодії швидкісного напору рідини з величиною напруженості магнітного поля та підтвердити ефект гальмування потоку за рахунок впливу магнітного поля.

Наявність магнітного поля в розглянутому випадку, як відомо, має приводити до зміни реологічних властивостей електропровідної рідини. В роботі показано, що робоча рідина під дією магнітного поля набуває в'язкопластичні властивості, що істотно впливає на гідравлічний опір.

В роботі показана залежність опору не тільки від числа Рейнольдса але й від критерію Гарматна.

Ключові слова: швидкість течії, початкова ділянка, магнітне поле, неньютонівські рідини

Протягом багатьох років увага приділяється задачам вивчення течії «магнітної рідини» на гідродинамічній початковій ділянці [1-2, 6, 8-9]. Особливістю такої течії є те, що поряд із силами в'язкого тертя необхідно враховувати сили інерції від конвективного прискорення, тобто, гідродинаміка одномірної стоксової течії перетвориться у двовимірну, де під дією сил інерції істотно деформується поле швидкості і напруги, зростають перепади тиску по довжині. Використання в промисловості в якості робочої рідини електропровідних рідин, які реагують на магнітне поле, поставило нові задачі що пов'язані з дослідженням структури потоку на початковій ділянці. Такі задачі пов'язані із вивченням впливу поперечного магнітного поля на дестабілізацію потоку. В роботах [1-2, 5] показано, що вплив поперечного магнітного поля на течію електропровідної рідини може бути аналогічним впливу сил інерції від конвективного прискорення. Пондеромоторні сили, що з'являються в даному випадку та масові сили інерції можуть істотно впливати на прискорення або

гальмування потоку в каналі, на інтенсивність вихроутворення та ступінь можливості виникнення кавітації. Про це свідчать роботи Шеркліфа та дослідження Брановера [9].

Мета роботи - провести аналіз впливу поперечного магнітного поля на зміну гідродинамічних параметрів потоку на гідродинамічній початковій ділянці, використовуючи в якості робочих рідин електропровідні середовища, що проявляють в'язкі або аномально-в'язкі властивості.

Як відомо [1] рівняння, що описує течію в'язкої рідини на початковій ділянці при наявності магнітного поля має вигляд

$$\begin{cases} \rho(\vec{v}\nabla)\vec{v} = -\nabla p + \mu\Delta\vec{v} + \frac{1}{c}[\vec{j} \times \vec{B}], & \text{при } \text{div}\vec{v} = 0; \\ \vec{j} = \sigma\left(-\nabla\phi + \frac{1}{c}[\vec{v} \times \vec{B}]\right), & \text{при } \text{div}\vec{j} = 0. \end{cases} \quad (1)$$

$$\text{rot}\vec{B} = \frac{4\pi}{c}\vec{j}, \quad \text{при } \text{div}\vec{B} = 0,$$

де сила з магнітною природою представлена виразом $\frac{1}{c}[\vec{j} \times \vec{B}]$.

Магнітні складові в даних рівняннях описують гальмуючий вплив. Наприклад, прискорення сили інерції, тобто $\rho(\vec{v}\nabla)\vec{v}$, сприяє гальмуванню потоку на початковій ділянці в області біля стінок та прискоренню потоку в ядрі. Таким чином, формування епюри швидкостей на початковій ділянці залежить від співвідношення даних сил.

Перепад тиску по довжині може бути визначеним за формулою Дарсі - Вейсбаха.

У загальному випадку сили, що діють на потік у магнітному полі, можуть бути представлені у вигляді

$$\vec{F}_{\text{сум}} = \vec{F}_{\text{ін}} + \vec{F}_{\text{нм}} = \rho\vec{a} + \frac{1}{\sigma}[\vec{j} \times \vec{B}],$$

де $\vec{F}_{\text{ін}}$ – сила інерції, $\vec{F}_{\text{нм}}$ – пондеромоторна сила.

Сили електромагнітного походження (пондеромоторні сили) можуть бути представлені наступним чином

$$[\vec{j} \times \vec{B}] = (\text{rot}\vec{B}) \times \frac{\vec{B}}{\mu^*} = \frac{(\vec{B} \text{ grad})\vec{B}}{\mu^*} - \frac{\text{grad}\vec{B}}{2\mu},$$

де $\vec{j}$ – щільність струму, $\vec{B}$ – індукція магнітного поля, μ^* – магнітна проникність.

Дотепер відсутня досить коректна оцінка впливу поперечного магнітного поля на кінематичні і динамічні характеристики на початковій ділянці, а також критеріальна оцінка його довжини. В роботі зроблена спроба провести аналіз впливу поперечного магнітного поля на визначення гідродинамічних параметрів потоку на гідродинамічній початковій ділянці.

Дослідженню течії в'язких та аномально-в'язких рідин, які мають електропровідність в поперечному магнітному полі, присвячено цілий ряд робіт [1-3, 5]. Зроблено висновки:

- про вплив магнітного поля на реологічні властивості розглянутих середовищ [4, 5];
- про вплив на структуру вихроутворення [5];
- про вплив на коефіцієнт гідравлічного тертя у поперечному та у поздовжньому електромагнітному полі.

Складені відповідні рівняння руху (1) і дані пропозиції про використання відповідних критеріїв подоби [3], серед яких відзначені магнітне число Рейнольдса та число Гартмана. Магнітне число Рейнольдса відповідно до роботи Бай Ші І [3] представлено як відношення лінійного розміру поля течії L до характерної довжини L_l , де

$$L_l = \frac{1}{\sigma_0 \mu_l u},$$

або відношення швидкості течії u до характерної швидкості u_l , тобто

$$u_l = \frac{1}{\sigma_0 \mu_l L} = \frac{v_{Ha}}{L}.$$

Критерій Гартмана визначається в такий спосіб

$$Ha = \sqrt{\frac{\sigma_0 \mu_l^2 Ha^2 u}{\mu_0 (u/L^2)}} = \sqrt{\frac{\text{магнітна сила}}{\text{сила в'язкості}}}.$$

У декартовій системі координат рівняння руху потоку в магнітному полі має вигляд

$$\left\{ \begin{array}{l} \rho \left(u_x \frac{\partial u_x}{\partial x} + u_y \frac{\partial u_x}{\partial y} \right) = -\frac{\partial p}{\partial x} + \mu \left(\frac{\partial^2 u_x}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u_x}{\partial y^2} \right); \\ -\frac{\sigma \bar{H} \bar{B}^2}{c^2} u_x + \frac{\sigma \bar{E}^2(x) \bar{B}}{c} = 0; \\ \frac{\partial u_x}{\partial x} + \frac{\partial u_y}{\partial y} = 0. \end{array} \right.$$

Сили, що діють на початковій ділянці можна представити, як суму сил в'язкого тертя, сил інерції та масових сил, що мають магнітну природу. Сили, які представлені в рівняннях руху у вигляді $[\vec{j} \times \vec{B}]$ є масовими й проявляють повну аналогію із силами інерції [2]

$$[\vec{j} \times \vec{B}] = (\text{rot } \vec{B}) \times \vec{B} \frac{1}{\mu} = (\vec{B} \text{grad}) \vec{B} \frac{1}{\mu} - \text{grad } \vec{B}^2 \frac{1}{2\mu}.$$

Це дозволяє використати дане рівняння при розв'язанні задач нестабілізованої течії рідини в магнітному полі для початкової ділянки [1-2, 7].

При формуванні потоку на гідродинамічній початковій ділянці, сили інерції від конвективного прискорення сприяють прискореній течії в каналі [6], а сили, що мають магнітну природу, проявляють гальмуючий ефект, який можна досліджувати при вивченні поведінки електропровідних рідин методом кількох капілярів.

В роботі якості робочих рідин використовувалися електропровідні рідини, реологічні характеристики яких досліджувалися з використанням ротаційного віскозиметра представлені на рис.1. та рис.2.

Як видно із графіків рідини є аномальними та можуть бути розглянуті як рідини, реологічні властивості яких можна описати законом Оствальда де Віля

$$\tau = k \dot{\gamma}^n,$$

де τ – дотичне напруження, $\dot{\gamma}$ – швидкість деформації, k – міра консистенції, n – показник ступеня.

Крива, яка описує течію рідини під дією магнітного поля може бути представлена залежністю

$$\tau = A_1 \dot{\gamma}^2 + A_2 \dot{\gamma} + C.$$

Досліди проводилися при ізотермічній течії в капілярах при кімнатній температурі.

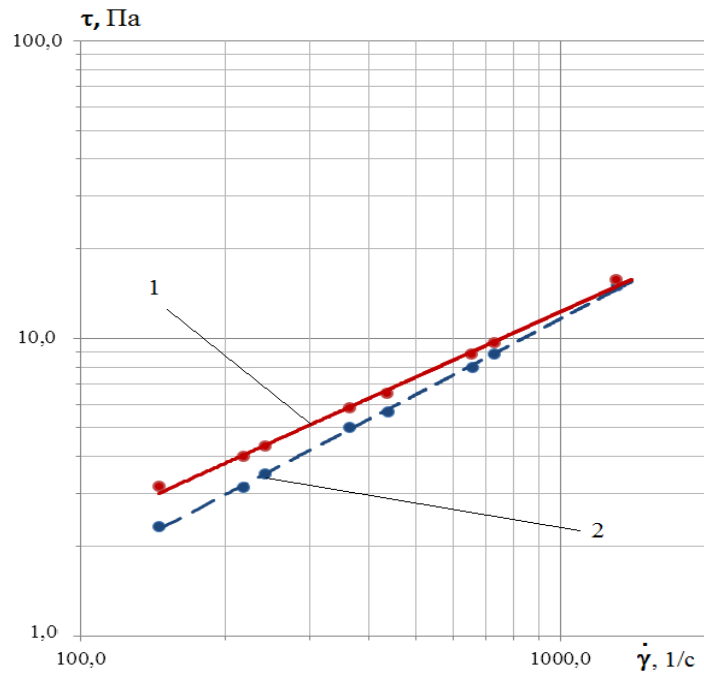

Рис. 1- Реологічна крива: 1- під дією магнітного поля ($k_1=0,0797$; $n_1=0,7291$);
2- без магнітного поля ($k_2=0,0335$; $n_2=0,8465$)

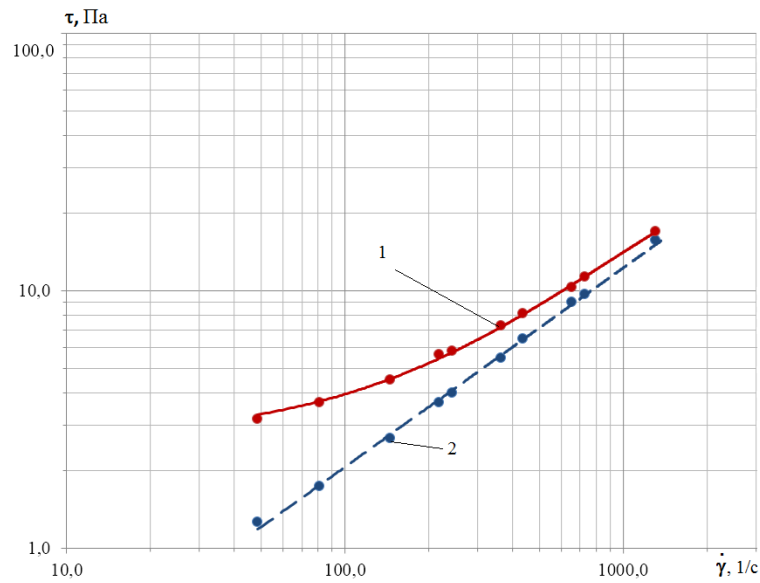

Рис. 2- Реологічна крива: 1- під дією магнітного поля ($A_1=-2 \cdot 10^{-6}$; $A_2=0,0132$; $C=2,6604$);
2- без магнітного поля ($k_2=0,0585$; $n_2=0,7736$)

Проведені дослідження показали, що при обраних умовах експерименту спостерігається дестабілізація потоку за рахунок дії поперечного магнітного поля, що сприяє гальмуванню потоку на розглянутій довжині капіляра.

Висновки

- проведені експерименти підтвердили, що для розглянутих типів рідини поперечне магнітне поле приводить до гальмування потоку;

- магнітне поле призводить до зміни реологічної характеристики робочих рідин, які біли використані в експериментах;
- показано, що отримані експериментальні дані створюють передумови для розрахунку довжини гідродинамічної початкової ділянки в поперечному магнітному полі при заданих значеннях його інтенсивності як функції числа Рейнольдса й Гартмана, що підтверджують дослідження, представлені в роботі [3].

Список використаних джерел

1. Ватажин. А. Б. *Магнитогидродинамические течения в каналах* / А. Б. Ватажин, Г. А. Любимов, С. А. Регирер. – М.: Наука, 1970. – 672 с.
2. Шерклиф Д. *Курс магнитной гидродинамики* / Дж. Шерклиф. – М.: Мир, 1967. – 320 с.
3. Бай Ши-И. *Магнитная газодинамика и динамика плазмы* / Бай Ши-И. – М.: Мир, 1964. – 302 с.
4. Reyes V. G. (Ed.) *Perspectives in Magnetohydrodynamics Research*, Nova Science Publishers, 2011, 142 p.
5. Паллабазер З. *Эффект магнитной пластичности в неньютоновских жидкостях* / З. Паллабазер // Ракетная техника и космонавтика: журнал амер. ин-та аэронавтики и космонавтики, - 1966. - №11. - С. 118-131.
6. Яхно О. М. *Гидродинамический начальный участок* / О. М. Яхно, В. М. Матиега, В. С. Кривошеев. – Черновцы: Зелена Буковина, 2004. – 141 с.
7. Zheng L. (Ed.) *Topics in Magnetohydrodynamics* / L. Zheng // InTech Open, 2012. – 219 p.
8. Biskamp D. *Nonlinear Magnetohydrodynamics* / D. Biskamp // Cambridge University Press, 1997. – 378 p.
9. Брановер Г. Г. *Некоторые результаты измерения турбулентных пульсаций скорости в потоке ртути в присутствии поперечного магнитного поля* / Г. Г. Брановер, Н. М. Слюсарев, Э. В. Щербинин // Магнитная гидродинамика. - 1965. – С.33-36.

УДК 621.438.2

Вансєв С. М., к.т.н., доц., Родимченко Т. С., асп.
СумДУ, м. Суми, Україна

ККД СТРУМИННО-РЕАКТИВНОЇ ТУРБИНИ

Анотація. В роботі був отриманий коефіцієнт корисної дії для струминно-реактивної турбіни на розрахунковому режимі при тиску на вході в підвідне сопло 2, 4, 6 та 10 МПа при наведеній безрозмірній швидкості (для кожного тиску на вході в підвідне сопло турбіни, наведена безрозмірна швидкість розраховувалася окремо). Досліджений вплив наведеної швидкості на вході в підвідне сопло на коефіцієнт корисної дії турбіни. Отримані графічні залежності коефіцієнта корисної дії турбіни на розрахунковому режимі при тиску на вході в підвідне сопло 2, 4, 6 та 10 МПа при наведеній безрозмірній швидкості, та виявлено, що при збільшенні тиску на вході в підвідне сопло, коефіцієнт корисної дії турбіни збільшується, також оптимум по коефіцієнту корисної дії зміщується в сторону збільшення наведеної колова швидкості робочого колеса.

Ключові слова: коефіцієнт корисної дії, струминно-реактивна турбіна, проточна частина, наведена швидкість.

Енергозбереження знаходиться на вершині сталої енергетичної ієрархії. Проблема енергозбереження тісно переплітається з проблемами енергетики, екології, технічного переозброєння та структурної перебудови всієї економіки. Питання енергозбереження та розумного використання енергетичного потенціалу нашої планети завжди було актуальним і першочерговим. Однак зараз, у зв'язку з тим, що багато країн перебувають на межі енергетичної кризи, ця проблема відчувається особливо гостро. І Україна не є винятком. Важливість енергозбереження підтверджується статусом державної політики та державними органами в усіх високорозвинутих країнах (Японія, США, Франція, Німеччина, Велика Британія тощо). Майже всі розвинуті країни світу прийняли відповідні законодавчі акти та створили як загальнодержавні, так і регіональні органи з управління енергозбереженням. Одним із визначальних шляхів вирішення цієї проблеми є утилізація вторинних енергоресурсів. В даний час величезна кількість ексергії стиснутих газів і парів безповоротно